

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืน
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและภาคีทุกภาคส่วน

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่สี่

ได้พิจารณารายงานเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและภาคีทุกภาคส่วน^๑

ตระหนัก ว่าการจัดการทรัพยากรน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำร่วมกับหน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำได้

รับทราบ ว่าการจัดการทรัพยากรน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืนในปัจจุบัน มีการดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ แต่เป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วน ถึงแม้จะมีการสนับสนุนและเข้าไปมีส่วนร่วมจากองค์กรภาคเอกชน และภาคประชาชนบางส่วน แต่ยังคงปรากฏปัญหาที่มีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อาทิเช่น อุทกภัย ภัยแล้ง ไฟป่า และหมอกควัน ทั้งนี้เนื่องจากขาดกลไกสนับสนุนการกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืน แบบมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

กังวล ว่าปัญหาการขาดแคลนน้ำและอุทกภัยที่เป็นปัญหาที่ปลายเหตุ ตลอดจนการบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะเป็นน้ำไม่เพียงพอต่อการบริโภค อุปโภค และใช้เพื่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องปริมาณน้ำและคุณภาพของน้ำ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ จำเป็นต้องมีการจัดการทั้งวัฏจักรของน้ำ (น้ำฝน พื้นที่กักเก็บน้ำ ป่าไม้และคุณสมบัติของดิน) และการให้น้ำ (แม่น้ำและทิศทางการไหล) หากมีการบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบและครอบคลุม โดยเฉพาะขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ตระหนัก ถึงนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรและพื้นที่ลุ่มน้ำ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากระบบข้อมูลข่าวสารอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยมีภาคประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะกลไกหนึ่งในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาและหรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและเป็นธรรม

ชี้แจง เครือข่ายภาคประชาชนในหลายพื้นที่ที่สามารถบริหารจัดการน้ำในพื้นที่นิเวศลุ่มน้ำขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะยังมีปัญหาสำคัญจากการขาดการยอมรับ ทั้งในระดับกลไกจัดการและระดับนโยบาย กฎหมาย

ตระหนัก ถึงความจำเป็นของการมีนโยบายสาธารณะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและภาคีทุกภาคส่วน เพื่อเป็นทิศทางหลักของการพัฒนาแบบบูรณาการ ที่สมดุลและเป็นธรรม

^๑ เอกสาร สมัชชาสุขภาพ ๔/ หลัก ๕

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. เห็นชอบในหลักการว่า ทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็กเป็นสมบัติร่วมของสังคมที่มีค่า และส่งผลต่อคุณภาพชีวิต กลุ่มหรือองค์กร ชุมชน และเครือข่ายผู้ใช้น้ำ มีส่วนเป็นเจ้าของ มีสิทธิและหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดแผนแม่บทและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็ก และได้รับการสนองตอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. ขอให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ ดำเนินการ

๒.๑ ให้มีกระบวนการร่วมมือกันในรูปแบบพหุภาคี ที่ประกอบด้วยภาคประชาชน ผู้ใช้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม ควบคู่กับการสร้างกลไกกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็ก ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับระบบภูมินิเวศของแต่ละลุ่มน้ำ

๒.๒ สร้าง “ข้อตกลงร่วม” ในการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็ก โดยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็ก นำไปสู่การจัดทำธรรมนูญลุ่มน้ำ เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ยั่งยืน

๒.๓ ศึกษาทบทวนและพัฒนา นโยบาย กฎหมาย พระราชบัญญัติ กฎระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เช่น ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘ รวมถึงการทบทวนและพัฒนาโครงสร้างของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็ก ให้สามารถดำเนินการร่วมกันในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งกองทุนลุ่มน้ำขนาดเล็ก แบบมีส่วนร่วมทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเขตปกครองพิเศษ และภาคประชาชน เพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ รวมถึงการฟื้นฟู อนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๓. ขอให้เครือข่ายอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เครือข่ายทางวิชาการ เครือข่ายการวิจัยในพื้นที่ (เช่น เครือข่ายที่ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) และสถาบันการศึกษาในจังหวัดร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเขตปกครองพิเศษ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ สนับสนุนการจัดการความรู้โดยเคารพต่อภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น อาทิ การถอดบทเรียน การศึกษาวิจัย (เช่น การสำรวจระบบนิเวศลุ่มน้ำขนาดเล็ก การจัดทำแผนผังทางเดินน้ำ) การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ในการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็กอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาองค์ความรู้ โดยครอบคลุมถึงความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับระบบภูมินิเวศของแต่ละลุ่มน้ำ

๓.๒ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็ก โดยเฉพะอย่างยิ่งทางสื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุชุมชนท้องถิ่น ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ได้รับทราบอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

๔. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ
ครั้งที่ ๕